

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця
ІНСТИТУТ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ, ГІГІЄНИ
ТА ЕКОЛОГІЇ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

(ЗБІРКА МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

25 березня 2026 р

м. Київ

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця
ІНСТИТУТ ОЦІНКИ ВІДПОВІДНОСТІ, ГІГІЄНИ ТА ЕКОЛОГІЇ

ЕКОЛОГІЧНІ ТА ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СФЕРИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ
(ЗБІРКА МАТЕРІАЛІВ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

25 березня 2026 р.

за загальною редакцією
член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука

м. Київ

2026

УДК _613+574]:061.3

Головний редактор: Омельчук С.Т. член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор

Заступник головного редактора: Гринзовський А.М. д.мед.н., професор, Вавріневич О.П. д.мед.н., професорка.

Технічний редактор: доцент кафедри гігієни та екології НМУ імені О.О. Богомольця к. мед. н., доцент Кондратюк М.В.

Редакційна колегія:

БАРДОВ В.Г. – член-кор. НАМН України, д.мед.н., професор;

ГАРКАВИЙ С.І. – д.мед.н., професор;

ГРУЗЄВА Т.С. – д.мед.н., професорка;

ПЕТРУСЕВИЧ Т.В. – к.мед.н., доцентка;

КОРШУН М.М. – д.мед.н., професорка;

ШИРОБОКОВ В.П. – академік НАН та НАМН України, д.мед.н., професор;

ЯВОРОВСЬКИЙ О.П. – академік НАМН України, д.мед.н., професор.

Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 25 березня 2026 р.) / за загальною редакцією член-кор. НАМН України, професора С.Т. Омельчука. – К., 2026. – 337 с.

У матеріалах науково-практичної конференції з міжнародною участю «Екологічні та гігієнічні проблеми сфери життєдіяльності людини» (Київ, 25 березня 2026 р.) висвітлено актуальні питання гігієни, екології та громадського здоров'я: хімічну й біологічну безпеку, якість повітря, води та харчових продуктів, вплив шуму, мікропластику, пестицидів і воєнних чинників на здоров'я населення. Основний акцент зосереджено на міждисциплінарному підході до оцінки ризиків, профілактики захворювань, розвитку кадрового потенціалу, гармонізації національних практик із європейськими стратегіями та післявоєнного відновлення України.

УДК _613+574]:061.3

Електронна версія збірника містить додаткові публікації, що з технічних причин не увійшли до друкованого примірника.

У разі повного або часткового використання матеріалів збірника посилання обов'язкове.

© НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця

ЕКОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ДЛЯ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Слуту Н.Ю.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Стан навколишнього середовища став одним із визначальних чинників, що формують рівень здоров'я населення. В умовах стрімкої урбанізації та промислового розвитку ризики пов'язані з екологічним навантаженням, стають дедалі складнішими, що потребує розробки нових стратегій моніторингу та профілактики, а також підготовку мультидисциплінарних фахівців, які бачать зв'язок між екологією, війною, економікою та медициною.

За останніми даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), стан довкілля залишається одним із ключових чинників, що визначає здоров'я людства, 23–24% усіх смертей у світі (приблизно 12,6 мільйона щороку) пов'язані з екологічними чинниками. Це означає, що майже кожна четверта смерть у світі спричинена причинами, на які можна вплинути через покращення довкілля. Слід зазначити, що 25% глобального тягаря хвороб також зумовлені екологічними ризиками. ВООЗ виділяє кілька головних небезпек, пов'язаних із довкіллям: забруднення повітря - найбільша загроза, що спричиняє близько 7 мільйонів передчасних смертей щороку. Небезпечна вода та відсутність гігієни щорічно стають причиною щонайменше 1,4 мільйона смертей, яким можна було б запобігти. Зміна клімату вважається найбільшою загрозою здоров'ю у XXI столітті. Очікується, що в період між 2030 та 2050 роками зміна клімату спричинятиме додатково 250 000 смертей на рік лише через недоїдання, малярію та тепловий стрес.

Питання взаємозв'язку довкілля та здоров'я досліджували численні вчені, проте динамічна зміна екологічної ситуації (зокрема, поява нових забруднювачів, таких як мікропластик та глобальне потепління), воєнний стан створюють нові виклики для системи охорони здоров'я та медичної освіти. Всі ці загрози націлюють на формування знань про екологічні чинники впливу у

майбутніх медиків та фахівців із громадського здоров'я. В умовах воєнного стану екологія перестає бути лише «захистом природи» і стає агресивним середовищем, що безпосередньо формує структуру захворюваності та смертності. Війна принесла специфічні забруднювачі, з якими цивільна медицина раніше стикалася рідко: продукти детонації ракет та снарядів (свинець, сурма, нікель, сполуки сірки) потрапляють у ґрунт і воду, пожежі на нафтобазах та промислових об'єктах викидають величезну кількість канцерогенів, пошкодження систем водопостачання, проблема стихійних сміттєзвалищ та відходів війни.

Саме тому, навчальна дисципліна «Соціальна медицина, громадське здоров'я» є фундаментальною для підготовки майбутніх магістрів медицини. Курс структурований таким чином, щоб охопити всі аспекти майбутньої професійної та наукової діяльності від математичних розрахунків до стратегічного управління охороною здоров'я. Методологія вивчення стану здоров'я населення сфокусована на вивченні демографічних показників, захворюваності, інвалідності, фізичного розвитку. Особлива увага приділена профілактиці та зміцненню здоров'я, зокрема вивченню детермінант, що впливають на здоров'я населення. Зараз сучасним фахівцям необхідно чітко зрозуміти як ефективно організувати медичну допомогу та профілактику в умовах війни та обмежених ресурсів. На практичному занятті з теми «Методологічні основи дослідження тягаря хвороб» та «Екологічне громадське здоров'я» студенти навчаються аналізувати вплив певної хвороби або екологічних, соціальних, економічних, технологічних факторів ризику на поширеність захворюваності, інвалідності та смертності. Кожен студент отримує завдання з аналізу динаміки показника DALY (Disability-Adjusted Life Year) з певної причини по певній території та її подальше порівняння з регіоном світу. Окрім розрахунків необхідно сформулювати висновок та запропонувати профілактичні заходи для покращення ситуації в регіонах. В ході своєї роботи, кожен здобувач може побачити як певна нозологія або чинник впливає на потенційні роки життя, втрачені через передчасну смерть, а також еквівалентні

роки «здорового життя», втрачені внаслідок інвалідності або втрати працездатності. Це завдання формує стратегічне мислення, бо дозволяє побачити не окремого пацієнта з патологією, а здоров'я країни або регіону, та розробити пріоритетні втручання та системний підхід до проблем громадського здоров'я для максимального результату при мінімальних витратах. Наразі в Україні ментальне здоров'я стає топовим пріоритетом через високий показник YLD (роки, прожиті з порушенням здоров'я) внаслідок війни та стресу. Екологічний тягар хвороб (environmental burden of disease) в нашій державі набув критичних масштабів через кумулятивний ефект застарілих промислових проблем та руйнівних наслідків повномасштабної війни. За оцінками ВООЗ та українських профільних інститутів, екологічні чинники є причиною близько 20-25% усіх передчасних смертей в країні. До основної групи захворювань, які пов'язують з екологічними чинниками увійшли серцево-судинні та цереброваскулярні патології, зумовлені забрудненням повітря дрібнодисперсним пилом та оксидами азоту, хвороби органів дихання - прямий наслідок продуктів горіння боєприпасів та пожеж на промислових об'єктах, онкологічні захворювання, які викликані тривалим контактом із канцерогенами (азбест із руїн, важкі метали в ґрунті, радіонукліди), інфекційні хвороби, пов'язані з незадовільною якістю питної води в прифронтових регіонах та наслідками техногенних катастроф. З огляду на сучасні реалії, пріоритетними напрямками втручання у сферу екологічного громадського здоров'я мають стати: впровадження екологічно чистих видів палива, забезпечення доступу до безпечної води та належної санітарії, а також розширення зелених зон у межах урбанізованих територій. ВООЗ акцентує увагу, що кожен інвестований долар в профілактику приносить у 4-7 разів більше прибутку за рахунок збереженого здоров'я.

Підготовка сучасного магістра медицини через призму дисципліни «Соціальна медицина, громадське здоров'я», інтеграція знань про екологічне громадське здоров'я та методологію дослідження тягара хвороб є запорукою створення стійкої системи охорони здоров'я, здатної ефективно діяти в умовах глобальних викликів та екологічних криз сьогодення.